

jazyku i případnému publikačnímu uplatnění nemohou oslovit širší veřejnost. Výjimku tak nyní tvoří až edice Heleny Krmíčkové a Mirka Čejky, díky níž má i laický čtenář po šedesáti letech v rukou samostatné knižní vydání dvou jazykově českých Jakoubkových prací: *O boží krvi* a *Zprávu, jak Sněm konstantský o svátosti večeře Kristovy nařídil*.

Oba traktáty editorka spisu v úvodní studii bezpečně připsala mistru Jakoubkovi a pokusila se je také důvěryhodně datovat: spis *O boží krvi* do prvních měsíců roku 1415, *Zprávu* pak do léta téhož roku. Dokazuje, že oba texty byly primárně určeny laikům. Jim poskytovaly argumenty (biblické a církevní autorit) ve prospěch laického kalicha před i po vydání kostnického dekretu *Cum in nonnullis* z 15. června 1415, jímž byl kalich koncilem zapovězen. Popularizaci a zlidovění tématu však podporuje kromě jazyka i editorkou zmíněný a dosud neznámý fakt, že traktát *O boží krvi* je z velké části českým překladem starší Jakoubkovy práce, traktátu *Quod non solum sacerdotes*. A že vedle Jakoubkovy české *Zprávy „panu milému“* máme z reakcí na kostnický dekret dochováno také učené dílo německého mistra Mikuláše z Drážďan, jeho *Apologii pro communione plebis sub utraque specie contra conclusiones doctorum in Constantiensi concilio editas*. Vedle klíčové otázky laického kalicha je však nové knižní vydání dvou Jakoubkových eucharistických prací také svědectvím o otázkách dalších: o postoji husitského mistra k církevní autoritě (koncilu) či o jeho známém myšlenkovém sepětí s dílem jeho učitele, pařížského mistra Matěje z Janova.

Nová práce naší přední znalkyně „počátků kalicha“ Heleny Krmíčkové, k níž přizvala zkušeného editora raně novověkých textů (Jana Blahoslava a Adama Michny z Otradovic) Mirka Čejku, je dalším posunem našich znalostí o bouřlivé době a jedné z klíčových otázek v husitství. Dlouholeté badatelské úsilí editorky zmapovat, popsat, chronologicky přesně určit a příslušnými edicemi ilustrovat počátky utrakvismu zrodilo další cennou práci, k níž se budeme v odborných kruzích vracet. Volba editovaných Jakoubkových textů a jejich knižní vydání má však výhled i k přijetí za hranicemi odborné medievistiky, mezi studenty i laickými zájemci o husitskou literaturu obecně. Jím vychází vstříc i slovníček „*méně známých výrazů v českých textech*“, který s tímto ohledem doplňuje jinak na odborné výši zpracovanou

i z estetického pohledu kvalitní práci z dějin husitského myšlení.

OTA HALAMA

Chronik des Konstanzer Konzils 1414–1418 von Ulrich Richental, hg.

Thomas Martin BUCK, Jan Thorbecke Verlag, Ostfildern 2010 (= *Konstanzer Geschichts- und Rechtsquellen* 41)

250 s., 978-3-7995-6841-8

Ulrich Richental, Kostnická kronika, překlad Mária PAPONOVÁ, úvodní studie a poznámky František ŠMAHEL – Daniela DVOŘÁKOVÁ, Vydavatelstvo Rak, Budmerice 2009

312 s., ISBN 978-80-85501-42-1

Kronika Ulricha Richental je v českém prostředí známa především obrazovým ztvárněním posledních okamžiků života Jana Husa a Jeronýma Pražského. Ve stínu oblíbených ilustrací stojí vlastní písemné svědectví kostnického kronikáře o obou českých reformátorech, neboť jeho spolehlivost je velmi sporná. To ostatně platí z hlediska faktografie o Richentalově dílu jako celku, na což zejména pozitivistické dějepisceví mnohokrát poukázalo. Nicméně co vadilo někdejší historikům, kteří v kronice hledali spolehlivé informace k politickým dějinám, dnes už není vnímáno jako nedostatek, právě naopak. Příklon k dějinám každodennosti nejdříve přispěl k ocenění barvitě vyličeného života v koncilním městě, skutečnou pokladnicí je ovšem kronika pro výzkum symbolické komunikace, jenž v posledních desetiletích vládne medievistikou v německojazyčné oblasti. Po dvou vydáních jednotlivých exemplářů kroniky (roku 1882 R. M. Buck z aulendorfského a 1964 O. Feger z kostnického rukopisu) nyní získává bádání kritickou edici, jež vychází ze všech známých rukopisů i tisků Richentalova díla. Svou pozornost editor Thomas Martin Buck přitom upřel nejen k verzím ilustrovaným, které v dosavadním zájmu badatelů jednoznačně dominovaly, ale i k poněkud opomíjeným rukopisům bez obrazového doprovodu.

Přes znalost kompletního dochování kroniky stál vydavatel před nelehkou volbou edičního přístupu, neboť se jedná o „otevřený“ text,

jenž byl upravován a přizpůsobován záměrům pozdějších redaktorů. Samotný autograf vznikl pravděpodobně na konci dvacátých let 15. století, dochované exempláře pochází až z šedesátých let, kdy se objevuje v krátkém časovém rozmezí většina rukopisů. Buck vysvětluje tento rozkvět zájmu o kroniku složitými politickými a hospodářskými poměry Kostnice po polovině 15. století, kdy měla být připomínka slavného období náplastí na neradostnou současnost, a zdůrazňuje klíčovou roli Richentalova následovníka, kostnického kronikáře Gebharda Dachera. Buck se nepokusil ve stopách Rudolfa Kautzsche o hypotetické stemma rukopisných verzí, ale podle formální struktury rozdělil jednotlivé varianty do tří skupin: První se vyznačuje subjektivní formou (1. os. singuláru), druhá převážně objektivní formou (3. os. singuláru), třetí kombinuje obě formy, přičemž jde o redakčně upravenou verzi, zkrácenou textově i obrazově (někde ilustrace úplně chybějí). Těžiště zájmu u třetí skupiny, z níž vyšel i nejstarší tisk (1483), se přesunulo na seznamy účastníků a heraldickou část, což odpovídalo změněným potřebám publika.

Celkem šestnáct rukopisů a tři staré tisky bylo jen těžko možné převést na společného jmenovatele a editor proto zvolil jako výchozí aulendorfský rukopis, který je pravděpodobně nejstarší a patrně i nejbližší originálnímu textu. Různočtení jsou zachycena v kritickém aparátu, byť jen výběrově, neboť ten by se rozrostl nad únosnou míru. Až podrobnější srovnání ukáže, nakolik jde skutečně o velký krok oproti kvalitní edici z roku 1882, která vychází ze stejného rukopisu. Vydavatel nicméně uznává limity svého přístupu a deklaruje případnou užitečnost paralelní edice nejdůležitějších textů (takto u nás byla vydána např. nejstarší vrstva Starých letopisů českých).

Problém *sui generis* představovalo zpřístupnění seznamu účastníků, který tvoří nedílnou součást kroniky a jehož rozbor patří k největším deziderátům bádání o kostnickém koncilu. Buck se pokusil různými typy písma a interpunkčními znaménky naznačit strukturu rukopisu, aby zůstala zachována co nejvyšší míra informací a nesetřely se tak např. rodinné, stavovské či profesní vazby mezi jednotlivými jmény. Na jejich určení přirozeně rezignoval, neboť podobná práce není v silách jednotlivce, ale musí vycházet ze zemských, resp. regionálních sond. I když leccos slibuje ohlášená prosopografie jmen s erby od významného dánského heraldika

Steena Clemennsona, spolehlivé personální určení účastníků zaznamenaných na stránkách kroniky je prozatím v nedohlednu.

Precizní a dlouholetý výzkum Richentalova díla (Buck publikoval na tučet studií, které přibližovaly jednotlivé rukopisy či problémové okruhy), završený kritickou edicí, antikvoval řadu dosavadních poznatků o kronice, což ovšem vůbec nesnižuje hodnotu překladu do slovenštiny, jenž vyšel těsně před Buckových počinem. Koncilní kronika obsahuje vůbec první zmínku o Slovensku, což bylo jednou z motivací vydání knihy. Nutno ovšem ihned dodat, že nejde o podporu dnešního kultu „starých Slováků“, byť publikaci podpořil jeho hlavní hlasatel, premiér Robert Fico. Daniela Dvořáková problematiku označování Slovenska a slovanských zemí ve středověku proto raději osvětluje vlastní kapitolkou. Vedle ní věnuje značný prostor nejvýznamnějším uherským účastníkům koncilu a snaží se uvést na pravou míru i obraz Uhrů, který z Richentalova pera nevychází nijak příznivě. Podle Dvořákové je jeho pohled zkreslený, plný předsudků a svým způsobem charakteristický pro středověk, v němž panovala averze k cizímu. Zde je ovšem třeba kronikáře ospravedlnit: pokud se Uhři chovali podle jiného kulturního vzorce, než jaký se očekával v Kostnici, je pochopitelné, že se ocitli v nemilosti jak měšťanů, tak účastníků církevního shromáždění.

Základní informace o koncilu, kronice i jejím autorovi podal v přehledné zkratce František Šmahel. Ve filiaci rukopisů se opírá o již zmiňovanou práci R. Kautzsche, která je spolehlivým vodítkem, byť drobné korekce novější bádání včetně prací T. M. Bucka přineslo. Čtenář knihy v úvodních kapitolách D. Dvořákové a F. Šmahela získá všechny potřebné souvislosti, které mu usnadní čtení nanejvýš zajímavého, byť z dnešního hlediska poněkud netradičního textu. Samotný překlad Márie Papsonové vychází z Fegerovy edice, zohledňuje tedy kostnický rukopis (K). Richentalův jazyk je poměrně složitý a lze jen ocenit, jak se s ním překladatelka vyrovnala. Text je srozumitelný, aniž by přitom stíral autentičnost původního kronikářova záznamu, porozumění obsahu nadto usnadňují velkoryse koncipované vysvětlivky a komentáře pod čarou. Do překladu nebyly z pochopitelných důvodů zařazeny výčty účastníků, které alespoň částečně nahrazuje výběrový přehled členů Zikmundova uherského poselstva.

Grafická podoba publikací patří mezi silné stránky vydavatelství Rak a překlad Richentalova díla není výjimkou. Bohatý obrazový doprovod vychází z kolorovaných dřevorezů nejstaršího tisku kroniky (1483), což je z hlediska reprodukčních práv pochopitelná volba, v úvodu jsou připojeny i ukázky z několika rukopisů, přetištěné z Fegerovy edice. Připomínku lze vznést snad jen k chybnému dvojobrázku na s. 219–220, kde popisek uvádí *Udelenie léna Fridrichovi Hohenzollernskému*, ačkoli se jedná o obléžení rakouského vévody Fridricha Habsburského. Kdo by nicméně chtěl vidět správný obrázek, podobně jako další zde nepublikované ilustrace, může si vybrat z dnes již tří internetově dostupných reprodukcí prvotisku kroniky.

Právě od digitalizovaného zpřístupnění jednotlivých exemplářů si lze slíbovat další možnosti v poznávání kroniky; z rukopisů je prozatím dostupný pražský (P) a petrohradský (Pt), oba z fondů Národní knihovny ČR, na CD-ROM pak kostnický (K). Vítaná bude jistě i komparace heraldické části s dalšími dobovými erbovníky. Jen pro příklad: Grünenbergův proslulý Wappenbuch z roku 1483 uvádí u kolovratského erbu tvar predikátu *Kolobrandt*, což napovídá, kdo by mohl být záhadný český šlechtic *Woschga vom Kolobrat* z Richentalovy kroniky (v poznámkách slovenského překladu uveden s otazníkem jako Voksa z Valdštejna). Pokud zkomoleninu *Woschga* určíme jako některou z variant jména Jan (Jeschko, Geschko), můžeme onoho šlechtice ztotožnit s Hanušem z Kolovrat, pozdějším Zikmundovým straníkem a porevolučním hejtmanem pražských měst.

Blížící se výročí kostnického koncilu bezesporu zvedne zájem o Richentalovo dílo a můžeme tedy přivítat, že máme s předstihem k dispozici jak kvalitní edici, tak i slovenský překlad německého textu. Zbývá doufat, že se v dohledné době dočkáme rozboru jmenné části kroniky a bude tak splacen další z dluhů koncilního bádání.

ROBERT NOVOTNÝ

Moravský zemský sněm na prahu novověku. Edice Památek sněmovních z let 1518–1570. Sv. 1. Památky sněmovní I, ed. Dalibor JANIŠ, Historický ústav AV ČR, Praha 2010 (= Prameny k českým dějinám 16.–18. století, A/I-1) 503 s., ISBN 978-80-7286-103-3

Dalibor Janiš svoje vlohy pro ediční činnost prokázal již vydáním moravského zemského zřízení z roku 1545 a nastavenou laťku udržel i v případě edice *Památek sněmovních*, která naplňuje nejprísnejší formální požadavky a zpřístupňuje historikům nejrůznějšího zaměření cennou materii k dějinám Moravy. Je nabíledni, že předložená edice potěší v první řadě zájemce o období raného novověku, je ale třeba podotknout, že ani pro poznání moravského středověku není bez významu. Nemůže být totiž pochyb o tom, že řada institutů a právních norem, jimiž se stavové Moravského markrabství při svých setkáních v první polovině 16. století zabývali, měla starší původ a v řadě případů sněmovní usnesení pouze autoritativně potvrzovalo to, co bylo již mnohá léta stabilní praxí. Bylo by jistě chybou, používat zpětnou projekci stavu z poloviny 16. století do století předchozího či doby ještě starší mechanicky, plošně, ba takříkajíc bezhlavě, v řadě případů je ale toto promítnutí zcela legitimní.

Kniha je rozdělena na dvě základní části, úvod a samotnou edici, každá z nich je pak dále strukturována do dvou poměrně výrazně separovaných celků (kapitol). Tato struktura se ukazuje promyšlenou a plně odpovídá široké škále informací, kterou editor čtenáři publikace zpřístupnil. První část *Úvodu* tvoří studie *Moravský zemský sněm na prahu novověku* (historiografie a ediční zpřístupnění – s. 11–32). Janiš čtenáře zasvěceně a zároveň čtivě provádí dosavadními pokusy o zpracování dějin moravského sněmovnictví, přičemž svůj pohled v řadě případů rozšiřuje i o díla, jež se nedotýkají přímo sněmovnictví, ale umožňují poznání jak moravských, tak i českých právních poměrů v období 15.–17. století. Z tohoto pohledu je možné uvažovat nad tím, zda není název této kapitoly oproti jejímu reálnému obsahu příliš úzký. Nemůže být jistě námitek proti tomu, aby byl pod tento titul subsumován text věnovaný Brandlově edici Žerotínova spisu o průběhu moravského zemského sněmu v roce 1612, pamětem Hynka ml.